

Relevant 2019: Duurzaam én veilig

Relevant is al jarenlang hét congres voor iedereen die van doen heeft met Externe Veiligheid. Dat bleek eens te meer tijdens de drukbezochte 2018-editie op 20 november in Casa te Amsterdam. Centrale onderwerpen waren dit keer de energietransitie en het Programma Duurzame Veiligheid 2030.

Veiligheid in energietransitie onderbelicht

De energietransitie heeft meerdere raakvlakken met omgevingsveiligheid. “Ik hoop dat er plaatjes in mijn presentatie zitten waar jullie van schrikken”, meldt landschapsarchitect Dirk Oudes, voorafgaand aan zijn lezing over de ruimtelijke opgave van de overgang van fossiel naar duurzaam.

De onderzoeker van de Academie van Bouwkunst Amsterdam, tevens verbonden aan de WUR, schetste een beeld over de opgave waar ons land voor staat met betrekking tot energietransitie, met name

wat dit betekent voor de inrichting. Razend actueel, want de overgang van fossiel naar duurzaam heeft een enorme impact op de ruimtelijke inrichting van zowel stad als platteland.

Mooie energielandschappen

“Kolen, olie en gas winnen we vooral uit de diepe ondergrond, heel anders dus dan het winnen van energie uit zon en wind” aldus Oudes. “Daarvoor hebben we heuse energielandschappen nodig. Niet alleen omdat de winning voornamelijk bovengronds kan plaatsvinden, maar ook omdat

de energiedichtheid vergeleken met fossiel veel geringer is.”

Gelukkig ziet Oudes veel kans om dit op een mooie manier te doen. “De inrichting van onze omgeving met duurzame energievoorzieningen biedt allerlei ontwerp-kansen. Neem een kerk met zonnecellen in de vorm van een kruis of een zonnepark met aandacht voor recreatie en biodiversiteit.” Daar komt bij dat energiebesparing voor een kwart in de klimaatneutraliteit op de schaal van Nederland kan voorzien. “Met name in de grote groep naoorlogse woningen tot begin jaren negentig ligt veel potentie. Verder kan een flink deel van de opgave op zee worden opgewekt.”

Kansen

Oudes schat al met al in dat circa 1000 petajoule aan zonne- en windenergie op land moet worden opgewekt. Dit blijkt uit de studie ‘Energie en Ruimte – een nationaal perspectief’ uit 2017. “Geschikte opties hiervoor zijn het opwaarderen van bestaande molens, het aanleggen van nieuwe parken rond solitaire molens en het stimuleren van het adopteren van dorpsmolens. Zonne-energie kan op een mooie manier op nog veel meer daken worden ingepast. Kansen hiervoor liggen ook in de oksels van snelwegen en in de vorm van dubbelgebruik door ze te plaatsen als geluidsscherm. Bedrijfsterreinen en dijken bieden eveneens veel potentie.”

Dirk Oudes: “De energietransitie vraagt om goede samenwerking tussen ruimtelijke inrichting en externe veiligheid”

Infrastructuurnetwerk

Kortom, mits er aandacht is voor een mooie ruimtelijke inpassing, vormt het landschapelijk aanzien van ons land geen barrière voor het behalen van onze klimaatdoelen. Daar komt bij dat geothermie volop mogelijkheden biedt om de energie op duurzame wijze uit de grond te halen. “Met name de provincies Noord-Holland, Friesland, Groningen en Zeeland bieden hiervoor veel mogelijkheden.” Oudes adviseert om deze bronnen via een infrastructuurnetwerk te verbinden met onder meer de Randstad en de Brabantse bedrijvenclusters. “Op dit netwerk kun je vervolgens ook andere warmtebronnen aansluiten.”

Schaalniveaus

Oudes benadrukt dat het om veel verschillende schaalniveaus gaat. “Die vergen ieder een eigen aanpak.” Wel voorspelt hij dat bij het waarmaken van de klimaatafspraken er weinig ruimte zal overblijven voor andere zaken. Verder verandert er van alles indien, bijvoorbeeld bij een kabinetwisseling, de uitgangspunten wijzigen. “Zo betekent minder besparing een extra taakstelling voor hernieuwbaar. Minder windenergie op de Noordzee vergroot de opgave op land.”

Veiligheidsrisico's

De energievoorziening, nu en straks, heeft invloed op de omgevingsveiligheid. “De risicokaart voor buisleidingen en LPG-tankstations geeft een goed beeld van de huidige risicosituaties”, aldus Oudes. “Met de uitfasering van fossiele brandstoffen verdwijnen huidige risico's. Keerzijde is dat er andere voor terugkomen. Ten aanzien van windmolens en waterstofstations zijn die al min of meer bekend. Dat geldt in veel mindere mate voor buurtbatterijen om energie op te slaan. Die vragen niet alleen ruimte, maar herbergen ook een potentieel risico in zich.”

In de uitrol van een nog niet genoemde duurzame energiedrager, waterstof, heeft Oudes in dit verband minder geloof. Volgens hem wordt deze bron vaak ten onrechte

gezien als reddende engel voor de energietransitie, vooral vanwege de veiligheidsrisico's die deze bron met zich meebrengt. “Voor 50 petajoule aan vermogen zijn circa 1200 tanks van 228 ton nodig. Waar zetten we die neer en wat zijn de gevolgen voor de veiligheid?”

Omgevingswet

De landschapsarchitect wijst er tot slot op dat ons land in de transitieperiode te maken heeft met huidige en nieuwe risico's. “Met beide zullen we verstandig moeten omgaan.” De Omgevingswet biedt hiertoe kansen. Te meer daar de wet eist dat alle stakeholders in het voorstadium aan tafel zitten, ook om de kruisbestuiving tussen bestuursorganen en ketenpartners te bevorderen. “Om dit proces te bevorderen, wordt veel beleid gedecentraliseerd. Dit biedt mogelijkheden voor alle betrokkenen om echt samen te werken en te denken in oplossingen. Op die manier is de nieuwe wet een middel om uitvoering te geven aan maatschappelijke opgaven van de energietransitie. Op hun beurt kunnen bewoners dankzij de gemeentelijke omgevingsvisie direct zien hoe het met de veiligheid in hun directe woon- of werkomgeving is gesteld.” ▶

Thema: Veiligheid

In infosessies en workshops zijn tijdens het Jaarcongres Relevant 2018 tal van aspecten van het veiligheidsbeleid belicht. Een aantal sprekers doet hiervan verslag in de tweede editie van Tijdschrift Milieu van dit jaar. Thema van dit nummer is: Veiligheid.

Programma Duurzame Veiligheid 2030

Het Programma Duurzame Veiligheid 2030 vormde het tweede plenaire onderdeel van Congres Relevant. Wat zijn de kansen en valkuilen? Die vraag staat centraal in een driegesprek tussen Aukje Hassoldt (RIVM), Sandra de Bont (VOTOB) en Daan Molenaar (DCMR). Aandacht krijgt met name de meerwaarde van het eerder en beter samenwerken.

Aan de hand van enkele cijfers maakt Aukje Hassoldt, hoofd centrum veiligheid RIVM en voorzitter van het Nationaal Netwerk Risicomanagement, de urgentie duidelijk om stappen te maken. Zo zijn er jaarlijks in ons land gemiddeld 200.000 ongevallen. Daarbij lopen 2.300 mensen ernstig letsel op en zijn er zestig dodelijke slachtoffers te betreuen. "Het gaat dus lang niet altijd goed. Het verbaast me dat dit in de media niet echt naar buiten komt."

Leren van incidenten

Sandra de Bont, Directeur VOTOB, Vereniging van Nederlandse Tankopslagbedrijven, wijst er op dat incidenten sowieso blijven voorkomen, vaak als gevolg van afwijkingen in de normale manier van werken. "Laten we vooral kijken hoe we met bestaande regels in de hand dit kunnen voorkomen en als gevolg van een incident niet meteen met nieuwe regelgeving komen. Fouten maken moet kunnen, maar daar zijn wel nuances in, bijvoorbeeld tussen iets wat kan gebeuren en super dom handelen." Vanuit de zaal wordt ingebracht dat gezondheid door het accent op ernstige incidenten ondersneeuwt. "De focus ligt op de doden en niet op de gewonden en andere gezondheidsslachtof-

fers." Daan Molenaar, hoofd Inspectie en Handhaving bij de DCMR nuanceert deze bewering. "Wees gerust. In ons dagelijkse werk is de ernst echt niet het enige dat telt." Op zijn woorden klinkt enig gemor vanuit het publiek. Volgens Molenaar is the proof of the pudding hoe bij een nieuw incident wordt gereageerd. "Vertrouwen moet je verdienen zeggen wij altijd, vooral door openheid te geven." Hassoldt wijst erop dat samenwerken ook een keerzijde heeft. "Voorop staat voor mij het effectief organiseren van toezicht en dat hoeft niet altijd via samenwerking te gebeuren. Natuurlijk kan samenwerken veel opleveren. Maar daardoor kunnen dingen ook vertroebelen of ingewikkeld worden. Daarom moeten we ons telkens bewust afvragen wat beter wordt van het samen doen. Bijvoorbeeld welke lessen je kunt trekken uit een gebeurtenis."

Volwassen

De Bont is het eens met deze kanttekening. "Samenwerken kan best dilemma's opleveren. Zaken delen doe je bijvoorbeeld in vertrouwen met elkaar. Maar wat als wij onze bedrijfskundige gegevens gaan delen met het bevoegd gezag? Geven we daarmee

een stok om ons mee te slaan of brengt het ons verder?" Hassoldt noemt in dit verband een samenwerkingsrelatie niet handig om op iedere slak zout te leggen. "Maar als je iets tegenkomt dat echt onoorbaar is, dan moet je corrigeren. Ik vind dat we in een volwassen relatie met elkaar moeten inzetten op effectief toezicht. Waarderen wat goed gaat maar niet schromen om zaken die fout gaan aan te pakken." De Bont vindt dit overigens ook. "Als een bedrijf iets niet goed doet, dan moet dat gezegd kunnen worden."

Rollen scheiden

Vanuit de zaal komt de suggestie om een vergunningverlener te koppelen aan een toezichthouder. "Dit kan veel oplossen. Nu zijn toezicht en handhaving één afdeling, ik zeg knip die op. Door die rollen te scheiden, krijg je meer informatie omdat je kennis deelt en dat scheidt vertrouwen." Hassoldt wijst erop dat toezicht in haar ogen inhoudt het verzamelen van informatie over de gang van zaken bij een bedrijf. "Handhaving is dan een van de instrumenten, maar overleg kan ook een uitvloeisel zijn." De Bont's achterban valt onder het besluit risicovolle bedrijven. "Onze bedrijven krijgen dus extra toezicht en handhaving. Kijk ook wat zelfregulering kan doen en vertrouw elkaar daarin. Dus niet meteen met boetes dreigen. Laten we bovendien vooral ook leren van de incidenten en de bijna-missers. Hierover bestaat bij de overheid een schat aan informatie, maar ik ken ze niet. Is dat transparantie?"

Daan Molenaar: "Het delen van best practices is voor mij één van de grote uitdagingen"

Sandra de Bont: "Wat als wij onze bedrijfskundige gegevens gaan delen met het bevoegd gezag?"

Aukje Hassoldt: "Voorop staat voor mij het effectief organiseren van toezicht"

V.l.n.r. Sandra de Bont (VOTOB), Aukje Hassoldt (RIVM) en Daan Molenaar (DCMR)

Het kán anders en beter

Een deelnemer onderschrijft haar woorden. “Transparantie moet van twee kanten komen.” Een andere congresganger, werkzaam als toezichthouder, wijst erop dat dit ook wel gebeurt. “We maken inderdaad analyses van incidenten en delen die geanonimiseerd, ook met de Tweede Kamer. Dat kan wellicht beter, maar het wordt gedeeld. De rapporten staan overigens ook op onze website. “Een bedrijf is altijd de eerste verantwoordelijke voor de veiligheid”, voegt De Bont toe. “Een branchevereniging kan intermediair zijn.” Molenaar: “Dat klopt. Maar wij als handhavers letten erop of alles volgens de afspraken gebeurt en spreken een bedrijf aan op fouten. Als het niet goed gaat, leert de praktijk overigens dat de overheid meestal als schuldige wordt aangewezen.” Volgens Hassoldt lopen er twee dingen door elkaar. “Het verbeteren van de omgevings- en arbeidsveiligheid vormt de rode draad van het Programma Duurzaam Veilig. Die twee zaken bij elkaar brengen is heel moeilijk. Mijn droom daarbij is stoppen met elkaar de grond in te boren onder het adagium van ‘we hebben dat al zo vaak geprobeerd’. Ik vind dat we moeten blijven geloven dat we dingen wel anders en beter kunnen gaan doen.”

Dertig jaar goed opereren

Vanuit het publiek komt de opmerking dat het onterecht is dat wanneer een bedrijf

dertig jaar goed opereert, de overheid een eerste foutje toch openbaar maakt. “Maak dan ook de jaarlijkse controles openbaar. Dan ontstaat er een volledig beeld van hoe een bedrijf omgaat met veiligheidsaspecten.” Molenaar geeft aan dat dit wel gebeurt bij BRZO-bedrijven, maar inderdaad niet bij reguliere bedrijven. Meer transparantie is wel noodzakelijk, vindt hij. “De omgeving wil weten wat er aan de hand is.” Een congresganger brengt naar voren dat de DCMR het goed doet, maar dat lang niet alle omgevingsdiensten zo opereren. “Voorop moet staan wat er van een incident geleerd kan worden”, vindt Molenaar. “En dertig jaar goed opereren zegt op zich niets, een proces kan bijvoorbeeld verandert zijn. Gaat het bijvoorbeeld om een fout van een operator of is de bedrijfscultuur de oorzaak?”

Leren van elkaar

De Bont wijst erop dat bedrijven op het gebied van veiligheid nooit concurrent zijn van elkaar. Te meer daar bij een incident een hele sector in de schijnwerpers staat. “Dan speelt juist wat je van elkaar kunt leren en dat goed regelen bindt.” Zij wijst erop dat er ook een meetlat is ontwikkeld om te weten hoe veilig een bedrijf is. “Dit doen we inmiddels voor het derde jaar. De meting gebeurt met een onafhankelijke partij en de resultaten delen we met het bevoegd gezag, ook wat beter kan.” “Dit is een ontwikkeling waar we heel positief over zijn”, reageert

Molenaar. “Zo bouw je een relatie op om ook dingen op tafel te leggen die niet goed gaan. We moeten inderdaad veel meer informatie delen met elkaar. Dit leren van elkaar willen we ook als DCMR willen stimuleren.” Als voorbeeld noemt hij het delen van best practices. “Voor mij is dit één van de grote uitdagingen.” Wel is dit een ontwikkeling die volgens hem jaren gaat duren. “Wat helpt is nu concrete stappen te zetten, bijvoorbeeld bedrijven bewegen tot openheid.”

Omgevingsveiligheid

Op zich heeft De Bont geen moeite met openbare rapporten, mits bedrijven dan ook zelf kunnen aangeven wat ze hebben gedaan op het gebied van veiligheid. “Geef een stukje duiding zodat men snapt wat er staat. En iets positiefs melden mag ook, laat zien en horen dat alles klopt.” Hassoldt neemt mee naar huis dat er wellicht verschil is in de werkwijze van omgevingsdiensten. “Zo ja, dan moeten we daar iets mee doen. Ook hoor ik steun voor innovatieve zaken, bijvoorbeeld meer aandacht voor positief rapporteren.” Vanuit de zaal wordt geadviseerd meer het land in te gaan. “Denk niet vanuit de ivoren toren.” Hassoldt laat weten dat hier in de roadmap veel aandacht voor is. Een andere deelnemer adviseert een debat te voeren over alle risico’s en niet alleen over externe veiligheid. Daar is inmiddels volop oog voor, aldus Hassoldt. “Daarom steken we voortaan in op omgevingsveiligheid.”